

Beslutade den 14 februari 2008

Kroppsbesiktning genom tagande av salivprov – s.k. registertopsning

I dessa riktlinjer behandlas frågan om registertopsning som sker i syfte att göra en DNA-analys av provet och registrera uppgifter om resultatet av analysen i DNA-registret eller i utredningsregistret. Riktlinjerna omfattar inte kroppsbesiktning genom tagande av DNA-prov i brottsutredande syfte.

Bakgrund

28 kap 12 a § rättegångsbalken

Enligt 28 kap.12 a § rättegångsbalken får kroppsbesiktning genom tagande av salivprov ske på den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa, om syftet är att göra en DNA-analys av provet och registrera uppgifter om resultatet av analysen i det DNA-register eller det utredningsregister som förs enligt polisdatalagen (1998:622).

23 § polisdatalagen

DNA-registret får enligt 23 § polisdatalagen innehålla uppgifter om DNA-analyser som har gjorts med stöd av bestämmelser i 28 kap. rättegångsbalken och som avser personer som genom laga kraftvunnen dom har dömts till annan påföljd än böter, eller har godkänt ett strafföreläggande som avser villkorlig dom.

24 a § polisdatalagen

Utredningsregistret får enligt 24 a § polisdatalagen innehålla uppgifter om resultatet av DNA-analyser som har gjorts med stöd av bestämmelser i 28 kap. rättegångsbalken och som avser personer som är skäligen misstänkta för ett brott på vilket fängelse kan följa.

Förarbetena

I prop. 2005/06:29 anför regeringen bl.a. följande.

Brottsligheten – även mängdbrottslighet såsom snatteri, stöld och tillgrepp av fortskaffningsmedel – medför lidande för enskilda och orsakar såväl samhället som enskilda stora kostnader. Redan detta gör det givetvis angeläget att brottsligheten kan klaras upp så snart som möjligt. Till detta kommer att en stor del av alla brott begås av personer som redan tidigare har begått brott och att kriminaliteten har gått allt längre ned i åldrarna. Det är vanligt att ungdomar börjar med att begå snatteri och via tillgrepp av fortskaffningsmedel och inbrottsstölder går vidare till grövre kriminalitet. En högre upplärningsprocent i fråga om mängdbrottslighet förbättrar möjligheterna att avbryta lagöverträdarens brottskarriärer (sid. 19).

En omfattande användning av DNA-teknik bör alltså leda till att fler brott klaras upp och att uppklarningen sker snabbare (sid. 20). Ett väl utbyggt DNA-register som omfattar merparten av samtliga aktivt kriminella i landet skulle utgöra ett effektivt redskap för polisen i den brottsbekämpande verksamheten (sid. 21).

För att det ska vara aktuellt med provtagning bör dock, liksom vid annan kroppsbesiktning, proportionalitetsprincipen i 28 kap. 3 a § rättegångsbalken tillämpas. Med tillämpningen av den principen säkerställs att rena bagatellbrott, där påföljden kan förväntas bli enbart böter, inte kommer att föranleda provtagning på den misstänkte. I bedömningen av behovet av provtagning bör det även kunna vägas in att prov inte skall tas om det är onödigt. Det är exempelvis naturligt att prov inte tas om den enskilde redan är registrerad i DNA-registret eller om DNA-prov redan har tagits under utredningen av brottet med stöd av 28 kap. 12 § rättegångsbalken (sid. 23).

Mot de nu angivna fördelarna med tagandet av DNA-prover inom brottsbekämpningen skall vägas olägenheterna för den enskilde. En sådan olägenhet är själva provtagningen. DNA-prover tas emellertid regelmässigt genom enkla blod- eller salivprov och provtagningen framstår därmed som ett förhållandevis harmlöst ingrepp. Ett annat förhållande som kan upplevas som negativt för den enskilde är att myndigheterna genom provtagningen får tillgång till biologiskt material ur vilket det kan tas fram olika slag av information om den enskilde. Olägenheten av detta är dock i praktiken ganska begränsad, eftersom de DNA-prover som det här är fråga om används enbart för att ta fram DNA-profiler som kan utnyttjas enbart för identifiering (sid. 20).

Riksåklagarens beslut den 24 maj 2007 i ärende ÅM-A 2006/2090

I beslutet behandlas frågan om registertopsning av ungdomar. I det ena fallet var en 15-åring misstänkt för två fall av stöld och i det andra var en 15-åring misstänkt för misshandel. Riksåklagaren fann vid sin prövning att proportionalitetsprincipen inte hindrar att även unga som är straffmyndiga registertopsas.

Riktlinjer

Beslut om registertopsning

Beslut om registertopsning ska fattas rutinmässigt. Även om lagrummet är fakultativt utformat ska i princip beslut fattas och DNA-prov tas om de lagliga förutsättningarna för detta är uppfyllda. Den som är skäligen misstänkt för ett brott varpå fängelse kan följa ska alltså som huvudregel registertopsas. Regeln gäller även unga misstänkta som är straffmyndiga.

Tillämpningen av proportionalitetsprincipen ska framförallt komma till uttryck på det sättet att registertopsning inte ska ske vid bagatellartade förseelser. Registertopsning bör således inte göras i de fall då påföljden för brottet förväntas bli enbart böter. Vid utredning av brott som endast har fängelse i straffskalan finns det med hänsyn härtill sällan skäl för att avstå från ett beslut om registertopsning. Detta gäller även om den misstänkte är under 18 år. Det bör också uppmärksammas att påföljden under vissa förhållanden kan bli annan än böter även för brott som normalt föranleder ett bötesstraff. Det kan således finnas grund för beslut om registertopsning vid exempelvis upprepade snatterier.

Åklagaren ska inte heller avstå från beslut om registertopsning enbart av den anledningen att påföljden kan bli böter på grund av straffnedsättningsregler eller att brottet kan komma att föranleda åtalsunderlåtelse.

Frågan om registertopsning ska alltid övervägas. När polisen anmäler ett gripande till åklagaren ska åklagaren kontrollera om registertopsning skett och i annat fall besluta om sådan om förutsättningarna är uppfyllda. I de fall den misstänkte inte är frihetsberövad ska sådan prövning göras av åklagaren vid direktivgivningen samt inför eller i anslutning till ett förhör eller då den misstänkte av annan orsak är tillgänglig för kroppsbesiktning.

Registertopsning ska inte göras om den misstänktes DNA-profil redan finns registrerad såvida det inte föreligger särskilda skäl, t.ex. att det föreligger en misstanke om att fel person lämnat det registrerade provet. Registertopsning ska inte heller göras om DNA-prov tagits under utredningen av brottet med stöd av 28 kap. 12 § rättegångsbalken.

Dokumentation

Av Åklagarmyndighetens föreskrifter om diarieföring (ÅFS 2005:19) följer att beslut om registertopsning ska diarieföras i brottmålsdiariet.

Ett beslut om registertopsning fattas och verkställs normalt medan den förundersökning som misstanken avser pågår. Det är dock inget som hindrar att detta sker senare så länge rättegång om misstanken inte är avslutad.

Det bör uppmärksammas att registertopsning inte är en åtgärd för att utreda den brottslighet som misstanken avser. Registertopsningen ska därför inte redovisas i förundersökningsprotokollet beträffande misstanken.

Dessa riktlinjer tillämpas från och med den 1 mars 2008.

FREDRIK WERSÄLL

Lisbeth Johansson
(Utvecklingscentrum Göteborg)